

בס"ד, יום ראשון יב' כסלו תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת בבא בתרא קנט - קסה (37)

א. (1) בן שמכר בנכסי אביו ומת, במה רוצים הלקוחות לזכות, ומה טענתן, ואמאי אינן זוכין? ומה הדין במכר חלק בכורתו? (2) האם בעל חוב גובה מראוי, ומה הדין גבי כתובה? (3) החתום על שטר ונעשה גזלן, אמאי אינו יכול להעיד על כתב ידו. ובאיזה אופן כן אפשר לקיים השטר? (4) מה הדין בחתם על השטר ונעשה חתנו, ומאי שנא מגזלן? (5) איך נתבאר הקרא "ד"תחת אבותיך יהיו בניך"?

ב. (1) באיזה אופן פירשה הגמ' דברי המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מוריש, יורשי האב וכו'? והיאך קיימא לן לדינא? (2) מהיכן פשט רב ששת למאי דבעו מיניה, ואמאי לא פשט ליה ממתניתין, וממאי דקאמר איהו גופיה? (3) באר כוונת הגמ' "אין הבעל יורש את אשתו בקבר", ו"אין הבן יורש את אמו בקבר"! (4) מהי הסתירה בדעת רב נחמן ובדעת רבא, וכיצר ישבו הסתירה, ואמאי הביאודו בסוגיין?

ג. (1) באר אופן עשיית גט מקושר! (2) מה החשש שהעלו התוס' לפסול גט מקושר, ומדוע לא חששו להכיר? (3) פשוט שכתבו עדיו מאחוריו, מה דינו ומדוע? (4) מקושר שכתבו עדיו מתוכו, מה דינו ומדוע? (5) האם יש גט מקושר שדינו שונה משאר גיטין מקושרים?

ד. 1) באיזה אופנים התבאר הקרא ד"ואקח את ספר המקנה והחתום וגו'"? (2) למסקנא, מה מקור הדין דגט מקושר, והאם הוא חובה, ומה הדין היבא דאין יודעין לעשות אותו בטוב? (3) היכן חותמים העדים בגט מקושר (להבנת הגמ' בעמוד זה)? (4) "ההוא מקושר דקאתא לקמיה דרבי וכו'", וכי רבי לא ידע גט מקושר מהו?

ה. 1) באיזה אופן מחק בשטר פסול? ומדוע? (2) מחמת מה הכריחה הגמ', דמאי דאמר ר' ירמיה בר אבא "אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ", היינו מלמטה למעלה? ובאר צורת החתימה מלמטה למעלה! והאם צריכים לעשות תיקון נוסף כדי שלא היה חששות? (3) באר קושית הגמ', "וגיזו ליה לשיטה אחרונה!", ומאי שנא משטר פשוט דאין למדין משיטה אחרונה?

ו. 1) למאי דמסיק רב חסדא בביאור דברי ר' ירמיה בא אבא, באיזה אופן יחתמו העדים כדי שלא יהיו שום חששות בשטר? (2) אדם דלא הוחזק דחותם על ידי סימן, האם אפשר לתלות דחתם על ידי סימן? הוכח! (3) באר כוונת מר זוטרא "כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול!", ואמאי לשיטתו אין לחששות שהקשה רמי בר חמא לרב חסדא?

ז. 1) מנלן שאין למדין משיטה אחרונה, ומה הטעם שאין למדין, ומה תיקנו משום הכי? (2) מה הדין באופן שהרחיקו העדים שורה אחת מן הכתב, ולא כתבו בו חזרת השטר? באר הצדדים! (3) האם דין חזרת שיטה אחרונה נוהג אף בימינו? ואם נאמר שאינו נוהג בימינו, אמאי אין לחששות שמחמתם תיקנו שאין למדין משיטה אחרונה, ומחמת מה שינו המנהג? (4) האם יש דברים שאף בזמן הגמ' יש ללמוד משיטה אחרונה?

ח. 1) מה הדין השטר באופן שסיימו באמצע שורה, ומה הדין היכא דשייר שורה אחת, וחתמו העדים באמצע השורה השניה, ומה הדין היכא דהרחיקו העדים חתימתם עובי של שורה ומחצה מן הכתב? 2) על מה קאי דברי חזקיה ד"מלאוהו בקרובים כשר", ומהיכן סייעו לדבריו, ומה הוכיח חזקיה מדיני סוכה? 3) "נמצא אחד מהן קרוב או פסול וכו'", היכן חתם זה הקרוב? והאם שונה הדין בגט קרח שהשלים עליו קרובים?

ט. 1) מהיכן פשטו לספק "דהן ואוירן או דלמא הן ולא אוירן" (באר הפשיטות), ומה חשיב "אוירן"? 2) מאי טעמא הכשיר רב בהרחיק בין העדים לאשרתא? 3) באר את אופן הטיוט?

י. 1) מה דעת ר' יוחנן בענין הרחקה בין העדים להאשרתא, ומאי שנא מדין הרחקת העדים מן הכתב, ובמאי פליג ארב? 2) מאי דין שטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת, ומה הדין היכא דאף העדים באותה שיטה, ומדוע? 3) מה הוכיחו התוס' מסוגיין לענין צורת חתימת העדים?

יא. 1) אמאי ראה רב להכשיר שטר הבא הוא ועידיו על המחק, ובאיזה אופן הכשירו, ומדוע? 2) "הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר", באיזה אופן איירי, ומדוע דווקא באופן זה, ואמאי באופן המבואר בגמ' ליכא למיחש לחששות השייכים באופנים האחרים? 3) מאי טעמא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול?

יב. 1) במאי פליגי רבנן ור' חנינא בן גמליאל גבי מקושר שחתמו עידיו בתוכו? 2) מהו "ארכן", ואמאי נקרא כן, וכיצד הדין בכתבו בשנת ארכן פלוני? 3) מה הדין באומר הריני נזיר דיגון, ומאי אתי לאשמועינן? 4) מאלו דברים אמרו דאין אדם ניצול בכל יום, והאם כל אלו הדברים מענין אחד הם?

יג. 1) מה הדין באתרא דנהגו בגט פשוט ושלח שליחו לעשות גט, ועשאו מקושר? 2) באיזה אופן אמרינן "אם הטעהו לשבח מקודשת" ומדוע? 3) מאי אתי לאשמועינן מתניתין דקתני "פשוט שכתוב בו עד אחד פסול"? 4) "עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה", באיזה אופן איירי, ומדוע דווקא באופן זה?

יד. 1) האם יש נפקא מינה בין פסול דאורייתא לבין פסול דרבנן גבי שטר חוב? 2) מה שלחו חבריא לר' ירמיה, ומה עשו לאחר שהשיב על שאלתם? 3) היכא דיש סתירה בלשונות השטר, כיצד דינו?

בהצלחה!

תשובות למבחן קנט. – קסה:

א. 1) ברשב"ם משמע דרוצים לזכות בקרקע בטענה דקנו הזכות מאביו של זה. והתוס' ביארו, דהמכירה ודאי לא חלה דהא הוי דבר שלא בא לעולם, אלא תובעין השיעבוד שאביהם התחייב מחמת הממון שקיבל, וכיון דירש את אביו בקבר, הרי בנו היורשו מצוה עליו לפרוע חוב אביו. ועוד פירשו, דאיירי באב שמכר לבנו פירות מהיום וגוף לאחר מיתה, וחזר הבן ומכר ללקוחות דבכהאי גוונא אינו דבר שלא בא לעולם. וסוגיין אליבא דר' יוחנן דאם מת הבן בחיי האב, אינו מכור ללוקח. והבן זוכה בטענה דמכח אבוא דאבא קאתינא, ואם כן אביו אינו ירש כלל ואין מכירתו חלה, וכן אינו חייב לפרוע חובת אביו, כיון דלא השאיר לו אחריות נכסים. ומסקינן דהוא הדין בחלק בכורה, יכול הבן לומר דאף דמכח אבוא דאבא קאתינא, מכל מקום עומד אני תחתיו, ושפיר נוטל אני חלק בכורה.

2) לענין כתובה מפורש להדיא בבכורות דאינו גובה מראוי. ולענין בעל חוב הסתפקו התוס', דלכאורה מהא דאמרינן בסוגיין דהלוקחות לא גובין משום דמכח אבוא דאבא קאתינא, ולא אמרו משום דהוי ראוי, משמע דאי משום ראוי שפיר גובה.

3) דחיישינן שמא אחר כתב בשמו, ומה דאומר דהוא כתב ידו, בשקר קאמר הכי. אי נמי חיישינן שמא כתבו היום בשקר. ובאופן דיש עליו הנפק חתום על ידי עדים ומעידים עליו שזה הוא כתב ידם, שפיר מהני, דהא יודעים על ידי ההנפק דיצא בזמן היותו כשר. והתוס' כתבו, דבהנפק לא סגי, וכשר רק באופן שנראה השטר בבית דין קודם היותו גולן.

4) לענין קרוב אף דהוא אינו יכול להעיד על כתב ידו, שפיר יכולים אחרים להעיד אף שלא הוחזק דנכתב קודם היותו קרוב, משום דפסול קרוב אינו משום חשש משקר, אלא גזירת מלך היא, ואין לחשוש שמא עתה כתבו בהיותו קרוב.

5) אפשר לפרש דקאי על ירושה. ואפשר לפרש דקאי על ברכה, ולרשב"ם היינו שיהיה לו בנים ובני בנים ליורשו. והתוס' ביארו, דיזכה הצדיק לבנים כמותו.

ב. 1) אי נימא דתחת אבותיך יהיו בניך לדינא נאמר, יורשי האב היינו בניו, ומורישו היינו אחיו. ואי נימא דלענין ברכה נאמר, יורשי האב היינו אחיו, דאילו בניו רק מכוחו יורשים, ושפיר יזכו בהם הבעלי חובות. ומורישו היינו אחוה דאבא. ולדינא קיימא לן דיורשי האב היינו אף בנו.

2) פשט מדתניא גבי מת בנו במדינה ומת אביו בבית השביה ולא ידוע מי מת קודם, דיחלקו יורשי הבן ויורשי האב בנכסים. והאי בנו על כרחך דהיינו בן בתו, דאי לאו הכי מאן יורשי האב ומאן יורשי הבן. ואי נימא דבן יורש את אמו בקבר, אף אם מת אחר אבי אמו, יטלו יורשיו הנכסים. ולא פשט ליה ממתניתין וממאי דאמר איהו, משום דאתי לאשמועינן דהאי ברייתא דתנו בנו משבשתא היא, ועל כרחך דצריך למתני עליו ועל בן בתו. 3) אין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר, והיינו דאינה יורשת כדי להוריש לו. ואין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב.

4) גבי נכסי דבי בר סיסין דמספקא לן על קרקע שנקראת בר סיסין האם כך שמה או שקנאה מבר סיסין, קאמר ר' נחמן דעל המוכר הראיה. ורבא קאמר דעל הלוקח הראיה. ואילו גבי חזקה שטוען המרא קמא דהיה עמו בשכונא גוואי, קאמר ר' נחמן דעל המחזיק לברר אכילתו, ורבא קאמר דעל המרא קמא להוכיח מחאתו. ומפרקינן, דרבא לעולם אזיל בתר היושב בקרקע. ור' נחמן סבר דגבי בר סיסין אזלינן בתר הסתמא. ואילו גבי חזקה דינה כשטר דעל בעל השטר לקיים שטרו. והובא בסוגיין אגב דאיירינן גבי נכסים בחזקתן.

- ג. 1) לדעת הרשב"ם כותבין שיטה ומניחים שיטה חלק, ותופרים החלק על הכתוב, עד שנראה כמין קסת הסופר. והתוס' הוכיחו מהא דמקושר שעדיו מתוכו כשר לפי שיכול לעשותו פשוט, דאין מניחים חלק בין שורה לשורה, אלא רק תופרין השורות.
- 2) הקשו התוס' דלכאורה יכולים לכתוב שטר בגליון שקודם העדים החתומין מאחורי השטר, או בצד העדים. ותירצו, או דחותכין הגליון, אמנם הגליון שבתחתית השטר אין לחותכו, משום דשם כותבין אאשרתא. או דמטייטין הגליון. ואו דהצד השחור של הקלף עשוי להודיף, ואין כותבין בו שטר.
- 3) פסול, ולדעת הרשב"ם, הוא משום שלא נעשה כתיקון חכמים. והתוס' כתבו, דחיישינן שמא יעשהו מקושר, והוי ליה שטר מוקדם, דהא במקושר לעולם מאחרין הזמן בשנה, ואף דחתמו רק שנים כדין פשוט, מכל מקום גזרינן אטו שלשה.
- 4) לדעת תנא קמא פסול, והיינו משום שלא נעשה כתיקון חכמים. ולדעת ר' חנינא בן גמליאל כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט.
- 5) מקושר שכתבו עדיו בתוכו, צריך לכתוב זמן של היום כשטר פשוט, ולא כשטר מקושר דעלמא. [והיינו מחשש שמא בשטר שמעיקרא היה פשוט אך חתמו בו שלשה עדים, יעשהו מקושר וימצא מוקדם].
- ד. 1) או דאתי לאשמוענין דיש שטר פשוט ויש שטר מקושר, וספר היינו פשוט, והחתום היינו מקושר, והמצוות והחוקים היינו החילוקי דינים שיש בין פשוט למקושר, והגלוי היינו הפשוט שבמקושר. ואפשר נמי לפרש, דלאו לאשמוענין דיש שטר מקושר אתא, אלא מעשה הכי הויא, והספר היינו הטופס של השטר, והחתום היינו תורף, והגלוי היינו עדים, ומצוות וחוקים היינו הדינים שצריך להזהר בחתימת העדים.
- 2) למסקנא הקראי הוי אסמכתא בעלמא, ועיקר הדין הוא תקנת חכמים משום אתרא דכהנים דקפדי ומגרשי נשותיהן, ותיקנו אף בשטרות כדי לא לחלק. וכתבו התוס' דהוי חובה, אבל בזמנינו שאין יודעים לעשותו בטוב, אינו מעכב. ועוד כתבו, דשמא רק לאותו מקום תיקנו. ובשם ר"י כתבו, דכלל לא עשוהו חובה, אלא לתועלת הכהנים עשו כן שלא יפסידו נשותיהם.
- 3) לדעת רב הונא, חותמים מאחורי השטר על החלק. ולדעת ר' ירמיה בר אבא, חותמים מאחורי השטר על הכתב וכנגד כל הכתב.
- 4) ביארו התוס' דרבי ידע ממקושר, אלא שלא ידע שזמנו מאוחר, וכן סבר דאת עיקר השטר כגון הזמן לא כותבין בתוך הקשרים, אלא בפשיטות השטר. וכן אי הוי סבר כרב הונא דחותמין העדים על החלק, נמי היה סובר דבעינן לחתום בפשיטות השטר ולא בקשרים.
- ה. 1) באופן שמחוק במקום הראוי לכתיבת והכל שריר וקיים, דהיינו לאחר "במנא דכשר למקנייא ביה", ומחוק כשיעור לכל הפחות כתיבות "והכל שריר וקיים", והיינו מחשש שמא היה כתוב כבר והכל שריר וקיים, ומחוק והוסיף תנאים. וכל שכן אם מחוק יותר, דיש לומר דלהערים התכוון.
- 2) דאי לאו הכי תקשי דהא יכול להוסיף שורות בסוף השטר, ולהחתים עדים במחוץ כנגדו. [ולשיטת הר"ח, אף אם לא יחתים, יכול לומר דרצה להרבות בעדים ולבסוף לא מצא]. וביאר הרשב"ם דמתחילין לחתום מסוף הגט, וחותמין זה אחר זה [כן הגיה הב"ח], בכיוון ההפוך מכתבת הגט. והקשו התוס', דהא אכתי יכול לכתוב שורות נוספות ולהחתים עוד עד קודם העד הראשון. ומשום הכי ביארו, דחותמין כולם זה תחת זה. ועוד ביארו, שהעד הראשון טייט הגליון שמלמטה לשטר כדי שלא יעשה עליו שטר עם כתב ידו, ואין חשש להוספת שורות.
- 3) דבגוונא שכתוב בשורה האחרונה תנאי או פרעון, יחתוך זו השורה, ואף שיחתוך עמה גם שם העד, מכל מקום אכתי יתכשר בבן יעקב עד. וביארו התוס' דבשטר מקושר כיון שהעדים חותמין מאחורי הכתב כנגד כל

הכתב, אין חשש שיבואו להוסיף תנאים בשיטה אחרונה, ומשום הכי לא פסלו לשיטה אחרונה, ולא דמי לשאר שטרות שהעדים תחת הכתב, דיש לחשוש שמא יכתוב שורה נוספת קודם העדים, ומשום הכי תיקנו שאין למדים משיטה אחרונה.

1. (1) צריך לכתוב שם העד וכן בשורה אחת, כדי שאם יחתוך השורה התחתונה, יחתוך עמה אף את שם העד וכן החתום מאחוריה. והיכא דשם העד ראובן, כתב הריב"ם דצריך לכתוב תיבת בן גדולה כנגד כל תיבת ראובן, דאי לאו הכי, יש לחוש שיגזוז "ראו" מתיבת ראובן יחד עם "בן" שתחתיה, ויתכשר בבן שנשאר מתיבת ראובן יחד עם יעקב עד, או דיכתוב תיבת בן תחת בן משם ראובן. וכן צריך שלא יכתוב ראובן בן יעקב עד, דאי לאו הכי, יש לחוש שיגזוז את תיבות ראובן בן, ויתכשר ביעקב עד. אי נמי, אף דיכתוב עד, כיון דידוע דאין זה כתב ידו של יעקב, ניכר רמאותו.

(2) מהא דמקשינן דדלמא חתם בשם אביו לשם סימן, ואף שמעולם לא הוחזק בסימן זה, שמעינן דשפיר תלינן דחתם בסימן אף שלא הוחזק בכך.

(3) לדעת הרשב"ם, חותמים כולם זה תחת זה כנגד כל כתיבת השטר, ואין נפקא מינה אם יתחילו מלמעלה למטה או מלמטה למעלה, דאם יחתוך השורה התחתונה, הרי יחתוך עמה כל שמות העדים, וניכר רמאותו. וכתבו התוס', דאם חתמו מלמעלה למטה, וכתבו כולם עד, אכתי איכא למיחש שיחתוך שורה אחרונה יחד עם עד הרשום מאחוריה, ואין רמאותו ניכרת. ומשום הכי ביארו, דחותמים כולם בשורה אחת ובשורה התחתונה של השטר, והשתא אם יחתוך השיטה אחרונה, הרי יחתוך עמה כל החתימות. ועוד ביארו, דחותמים כולם בשורה התחתונה, אבל הפוך מצורת השטר, דכותב ראובן ותחתיו בן ותחתיו יעקב, וכן שאר העדים כולם באותה שורה.

2. (1) מדתניא בברייתא דאם הרחיקו העדים ב' שיטות מן הכתב פסול, ואם הרחיקו שיטה אחת כשר, מוכח דאין למדים משיטה אחרונה, ומשום הכי היכא דשיירו שיטה אחת, ליכא למיחש למידי, דהא אין למידין משיטה אחרונה, אבל אם שיירו ב' שיטות, יש לחשוש שמא יזייף ב' שיטות, ואף שלא נלמד מן האחרונה, מכל מקום נלמד מן הראשונה. והיינו טעמא דאין למידין, משום דאין העדים בקיאים לסמוך חתימתם לסוף הכתב, ויש לחוש שבאותה שורה שבין הכתב לעדים, יוסיף עוד תנאים כרצונו. ומשום הכי תיקנו, שלעולם יחזרו מענינו של שטר בשיטה התחתונה, ולא יכתבו בו דברים מעיקר השטר.

(2) כתבו התוס' דלכאורה מן הדין יש להכשירו, דהא ליכא למיחש למידי, דאף אם יזייף שיטה, הרי אין למידין הימנה. והסיקו, דמסתברא לפוסלו גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת, דבכהאי גוונא אם לא יחזרו מענינו של שטר, יפסל השטר.

(3) דעת ר"י ור"ת, דבימינו שכותבין בסוף השטר והכל שריר וקיים, וכן בגיטין כדת משה וישראל, ליכא למיחש למידי, דהא אי אפשר להוסיף אחר והכל שריר וקיים, ואם ימחוק תיבות הכל שריר וקיים, השטר יפסל. ותיקנו הכי, משום דאין העדים בקיאים בהא דאין משיירין ב' שיטות בין העדים לכתב, ויש לחוש שמא יוסיף בו תנאים ואף שמיטה אחרונה לא ילמדו, מכל מקום ילמדו מהשיטה הראשונה, ולהכי תיקנו שיכתבו והכל שריר וקיים. ועוד ביארו, דיש לחוש שמא יהיה מחק בשיטה אחרונה דחזרת השטר ויצטרכו לקיימה, וטורח הוא לחזור ולקיימה פעם נוספת, ולהכי הורגלו לכתבו והכל שריר וקיים ולא יצטרכו לחזור מענינו של שטר. אמנם בה"ג של ר"ת נמצא כתוב, דאף בימינו אין לכתוב קיום אחר וקנינא מינה, אלא על דברים שנשנו בגט, והיינו משום דאין למידין משיטה אחרונה, ומה דכותבין והכל שריר וקיים, על חנינם נכתב, ואינו פוטר מחזרת השטר.

4) כתבו התוס' דחובה אפשר ללמוד משיטה אחרונה, דהא לא לחובתו אין חשש שהוסיף לאחר חיתום השטר. אבל מהרשב"ם לעיל (קסא:) מבואר דאף חובה אין לכתוב, דהא כתב דאין לכתוב שום דבר חדש בשיטה אחרונה. (עיין מהרש"א)

ח. 1) היכא דסיימו השטר באמצע שורה, פשיטא דפסול, דהא יכול להוסיף דברים כרצונו. והיכא דחתמו העדים באמצע שורה, הסיקו התוס' דהשורה שמעליהם היא השורה אחרונה שאין למידין הימנה, והשטר כשר. והיכא דשייר עובי של שורה ומחצה, פשטינן מהא דתניא "הרחיק שני שיטין מן הכתב פסול פחות מכאן כשר", דבשורה ומחצה כשר, והיינו משום דאי אפשר לכתוב בו ב' שורות.

2) הרשב"ם הסיק דקאי על הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין, דמהני חתימת קרובים באלו שני השיטין, ומסייעין לדבריו ממאי דתניא דהיו עליו ארבעה וחמשה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים (כן גרס הרשב"ם) תתקיים עדות בשאר, וחזינן דאף אם חתמו הראשונים כשר. וחזקיה הוכיח לדבריו מסוכה, דכהיכי דהתם לא גזרינן סכך פסול אטו אויר ומכשירינן, הוא הדין אין לגזור עדים קרובים אטו ב' שיטין חלק, וכשר. ובאופן נוסף כתב הרשב"ם בשם ר"ח, דחזקיה קאי על גט קרח, דמהני להשלים עליו קרובים, וכשיטת ר"ע.

3) לדעת ר' יהודאי גאון, דווקא בתחילה כשר, וכגירסת ר"ח בגמ' "שנים הראשונים", אבל בסוף פסול. ור"ת ביאר דאף בסוף כשר. ולבסוף חזר בו ר"ת והכשיר רק בתחילה, דהא בעלמא מקיימים מהעדים שלמטה. אבל בגט קרח שמקיימים מכל תלתא, כשר בין בתחילה ובין בסוף.

ט. 1) אמרינן דמסתברא דהן ואוירן תנן, דאי בלא אוירן למאי חזי. וביאר הרשב"ם, דהא אינן יכול לכתוב ב' שיטין אלא בכתיבה דקה, או בכתיבה גסה כשאר השטר, אבל בלא רווח בין שורה לשורה, וכיון דרמאותו ניכרת, לא חיישינן שזייפו. והתוס' כתבו דפשטינן מדתני בברייתא דהרחיק שיטה אחת כשר, ואי נימא דבלא אוירן תנן, פשיטא מאי קמ"ל הא לא חזי לכלום. [אבל מדתני הרחיק ב' שיטין פסול אין להוכיח, משום דאיכא למימר דחזי לכתוב שיטה אחת, ונימא דלמידין משיטה אחרונה ומשום הכי פסול]. ושיעור אוירן, לדעת ר' יצחק בן אלעזר היינו ב' שורות וד' אוירין, ולדעת ר' חייא בר אמי ב' שורות וג' אוירין, ולדעת ר' אבהו שורה אחת וב' אוירין שהם יותר מב' שורות בלא אויר.

2) כיון דאפשר לטייט כל החלק שבין העדים לאשרתא, ואין לחוש שמא יאמרו דעל הטיוט חתמו, דהא בית דין לא חתמי אטיוטא, ואין לחוש שמא יגזו השטר העליון וימחק הטיוט ויכתוב שטר עליו שטר חדש עם זיוף ויתקיים על ידי האשרתא, משום דהוא ועדיו על המחק אינו מתקיים מהעדים שלמטה.

3) לדעת הרשב"ם היינו שילכלכו בדיו. ולדעת התוס' היינו שיעשה נקודות או שורות באופן שיהיה ניכר דעשו כן על המחק ולא על הכתוב.

י. 1) לר' יוחנן הרחיק את האשרתא שורה אחת מן העדים פסול, משום דחיישינן שיכתוב שטר ועדים באותה שיטה, והרי יש קיום על העדים. ולא דמי להרחקת העדים שורה אחת מן כתב, משום דהתם אף אם יזייף, הרי לא יוכל לסמוך על העדים שמתחת, משום דשטר הבא בשיטה אחת ועידיו בשיטה אחרת פסול, ואף לא יוכל לחתום באותה שורה, משום דבכהאי גוונא לא יקיימו אלא מעדים שלמעלה. וכתבו התוס' דר' יוחנן סבר דאי אפשר לטייט כרב, משום דאמרינן דאף בית דין אטיוטא חתמי. אי נמי, דר' יוחנן לא פליג אלא איירי כשלא טייטו. אי נמי, פליגי לענין שיטה אחרונה, דרב סבר דלא מהני הקיום שלמטה, ומשום הכי כשר.

2) שטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול, משום דהרגילות היא שהעדים משיירים שיטה בין חתימתם לכתב, ואם נכשיר בכהאי גוונא, יש לחוש בכל השטרות דיגזור השטר העליון ובשיטה ששיירו העדים יכתוב שטר כרצונו. אבל הוא ועידיו בשיטה אחת כשר, משום דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן.

3) כיון דמוכח מסוגיין דשטר שאפשר לזייף בו הוא פסול, לפיכך צריכים העדים לחתום בראש השיטה, וחתימתם תהיה זה תחת זה, דאם יחתמו זה כנגד זה, יש לחוש שיכתוב בגליון שטר ועידיו באותה שיטה, אמנם דחו התוס' דכל היכא דיכול לגוזו השיטה שבצד העדים והשטר לא יפסל בכך, אין לפוסלו. ומשום הכי, אם חותמים בראש השיטה אפילו זה כנגד זה, אין לחוש בהא שאפשר לזייף בגליון, דהא יכול לחותכו. אבל אם חתמו באמצע השיטה, העלו התוס' ב' צדדים אם יכול לחתוך השיטה עד העדים.

יא. 1) כיון דשכיחי טובא שטרות מחוקין מחמת טעות שהיה בהן. והכשיר רק באופן שראו העדים איך נמחק, דאי לאו הכי יש לחוש שמא מקום העדים נמחק ב' פעמים, ולאחר חתימתן יוכל למחקו השטר שמחוק רק פעם ראשונה ולכתוב עליו כרצונו ולא יהיה ניכר זיופו.

2) איירי באופן שכתבו העדים בין חתימתן אנחנא סהדי חתמנו על המחק והשטר על הנייר, דאי לאו הכי יש לחוש שימחקו אף את השטר, ויכתוב אחר ויהיה שטר הבא הוא ועידיו על המחק דכשר, ולא מהני שיכתוב תחת העדים, דשמא גיזו ליה, ולא מעל העדים שמא מחיק ליה. אבל בין עד לעד לא חיישנין למחיקה, משום דאם יבוא שטר לפנינו והוא ועדיו על המחק ויש בין עד לעד כשיעור כתיבת אנחא סהדא, לא נכשירנו. ובשם ריב"ם כתבו התוס', דאנחא סהדא גם כתוב על המחק, ואם ימחקנו הרי ניכר שמחוק ב' פעמים. וביארו התוס' דאין לומר שאנחנא סהדא היה כתוב על הנייר ומחקו ועתה אינו ניכר, משום דלמה יעשה שטות זו שלא יחתמו אף העדים על הנייר.

3) חיישינן שמא ימחקו השטר המחוק ויכתוב עליו שטר אחר, וכיון דאין בשטר זה עוד מחק, לא יהיה ניכר שמחקו ב' פעמים, ולא מהני לדמות מחק משטר אחר, משום דאינו דומה מגילה למגילה, וכן לא מהני למחקו מחק בשטר זה, משום דאינו דומה מחיקה בת יום למחיקה בת ב' ימים, ולהשהותו לא אמרינן, משום דחיישינן לבית דין טועין. ולגירסא אחרת, חיישינן לבית דין טועין שלא יתנו לב לדמות ולמחקו.

יב. 1) דר' חנינא בן גמליאל סבר דאין כותבין שובר, ולהכי לא חיישינן שמא יפרענו בלא להחזיר השטר, ואחר כך יעשנו פשוט דזמנו מאוחר ויאמר שחזר והלווהו. ורבי סבר דכותבין שובר, וחיישינן להכי.

2) ארכן היינו מלך, והתוס' כתבו דהיינו שררה. ונקרא כן לפי דמתוקן במלכותו, ושטר שנכתב בו בשנת פלוני ארכן, יראו מתי עמד ארכן במלכותו, ובאותה שנה נכתב השטר.

3) הרי הוא נזיר ס' יום. ואתי לאשמועינן, דאף אם אינו יודע דזו משמעות לשונו, מכל מקום הוי כלשונות חכמים ודינם כלשון הקודש דאזלינן בתר משמעותם.

4) מהרהור עבירה ומעיון תפילה ומאבק לשון הרע. ועיון תפילה לדעת הרשב"ם היינו שמתפלל בכוונה וסובר בלבבו שודאי תתקיים תפילתו, והוי מן הדברים המזכירים עוונותיו של אדם, והוי דומיא דהשאר שאינם מצווה. והתוס' ביארו, דעיון תפילה, היינו שמתפלל בלא כוונה, ואינו מענין האחרים.

יג. 1) להמבואר בסוגיין, רק אם אמר לו להדיא לעשותו פשוט, לא הוי גט אם כתבו מקושר. אבל להסוגיא בקידושין מבואר, דאף אם לא אמר לו להדיא, סתמא אזלינן בתר מנהג המדינה, ואם שינה אינו גט.

2) היכא דאמר לאשה התקדשי לי בדינר כסף ונמצא זהב, מקודשת, משום דהוא רק מראה מקום. אבל בשבח יוחסין הוי קפידא, משום דיכולה לומר מסאנא דרב מכרעיה לא בעינא.

3) לאביי אתי לאשמועינן דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לא מצטרפין. ולאמימר אתי לאשמועינן דכהיכא דעד אחד בפשוט פסול מדאורייתא, הוא הדין שניים במקושר פסול מדאורייתא.

4) הרשב"ם ביאר באופן שהעד בעל פה מעיד על ההלוואה שנכתבה בשטר. והתוס' ביארו, דבאופן זה ודאי דפסול ואף אמימר לא הכשירו, דהא על השטר אין עדי מסירה. אלא איירי בעד בכתב, ועד בעל פה המעיד על מסירת השטר, דהשתא על ידי תרוויהו איכא עדי מסירה על השטר.

יד. 1) ברשב"ם מבואר, דבפסול דאורייתא לא גבינן ממשעבדי. והתוס' כתבו משמו, שאף לא גבינן מבני חורין. אמנם כתבו, דאף בפסול דרבנן איכא למימר דלא גבינן מבני חורין. ורק לענין גט אשה איכא נפקא מינה לענין לעשות הולד ממזר.

2) לאמימר, שלחו לר' ירמיה מה הדין בעד בכתב ועד בעל פה. ולרב אשי, שלחו לר' ירמיה מה הדין בעד א' שהעיד בפני בית דין זה, וחבירו העיד בפני בית דין אחר, האם מצטרפין הבתי דינים לדון על פיהם. ולמר בר חייא, שלחו לר' ירמיה היכא דהעידו שניים בפני בית דין זה, ושניים בפני בית דין אחר, האם יכולים דיין מבית דין זה ודיין מבית דין זה להצטרף. ולרבינא, שלחו לר' ירמיה בשלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהם, האם כותבין במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי, או לאו. ולאחר שפשוט להם ר' ירמיה, החזירוהו לבית המדרש.

3) היכא דאפשר ליישב דבריו שלא יסתרו, מיישבים דבריו לקולא, משום דיד בעל השטר על התחתונה. אבל אם אי אפשר ליישב דבריו, אזלינן בתר התחתון, ובלבד שלא יהיה כתוב בשיטה אחרונה.